

مبانی
اعتقادات در اسلام

جلد اول

سید مجتبی موسوی لاری

دفتر نشر فرهنگ اسلامی

پیشگفتار

آنچه که انسان را به طور فزاینده‌ای از کشاکش واقعیات دور می‌کند و به مرداب تباهی می‌کشد «خلا فکری و ایدئولوژیکی» است. امروز ما شاهد بر باد رفتن بخشی از نیروهای خلاق و زاینده‌ای هستیم که ناآگاهانه از غنی‌ترین گوهرهای دریای فرهنگ و ایدئولوژی مذهبی چشم فرو بسته و افکارشان در مسلخ ایدئولوژی دنیای نو قربانی می‌شود.

امروز به نسل عطش‌زده و پرشور کنونی، اندیشه‌هایی عرضه می‌شود که از رهگذر بافت‌های ناقص و عجولانه فیلسوفان و دانشمندان محدود اندیش مایه گرفته‌اند، اندیشه‌هایی که به ظاهر در پی پاسخگویی به نیازهای آنهاست، اما در آن نه زندگی مفهوم و معنا می‌یابد و نه حیات غایت و هدف پیدا می‌کند.

این نگرش‌های یک بعدی به حقیقت برای افکار حساس نسل کنونی خوراک سالم و مناسبی نخواهند بود؛ به گونه‌ای که حتی چنین نگرش‌هایی را نمی‌توان در فضا‌هایی مطرح کرد که هنوز عقل و منطق در آن نمرده است.

بی تردید انواع بی عدالتی ها، قساوت ها، رنج ها و نابسامانی هایی که در بستر تاریخ دیده می شود، از تضادی نشأت می گیرد که بر جهان و زندگی انسان حاکم است.

ما معتقدیم که اسلام و ایدئولوژی توحیدی، این قدرت و کارایی را دارد که ریشه تضادها و تناقض های فکری را دریابد، و بشر را در جهت سازندگی و تداوم حرکت های اصیل و آینده ساز رهنمون شود؛ چرا که اسلام دربردارنده یک سلسله تحلیل های عمیق فلسفی و علمی از جهان عینی و واقعیات بیرونی است که انسان را با تمام ابعادی که دارد شناسایی و بررسی می کند، با این همه یک دستگاه عقیدتی برای نسل های جدید به معرفی نو و هم سو با مقتضیات عصر نیاز دارد؛ هر چند اصول و مبادی آن، جهانی و دارای پایه هایی جاودانی باشد.

به همین سبب اندیشمندان و مرزبانان فکر و معنویت که به روح زمان آشنایند و در مواجهه با نوآوری های دنیای علم و فلسفه به حرکت های پرشتاب پژوهشی در بحث های بنیادی احساس نیاز می کنند، باید با نگرشی دقیق و با بهره گیری از منابع اصیل اسلامی به طور جدی و در سطحی گسترده مسائل گوناگون را مورد توجه قرار داده و چهره حقایق را آن گونه که بینش وسیع و مترقیانه اسلام اقتضا می کند نشان دهند و جهان را با اصول فکری اسلام آگاه و آشنا کنند.

نوشته پیش رو متن فشرده ای است از یک دوره «اصول عقاید» اسلامی که در طرح آن کوشش شده است تا مباحث گوناگون به طور زنده مورد ارزیابی قرار گیرد به گونه ای که هم جنبه استدلالی آن مراعات گردد و هم سادگی و روانی عبارات از نظر دور نماند. بیشتر، هدف این بود که کتاب با حجمی کم عرضه شود تا آسان تر مورد استفاده قرار گیرد؛ از

این روز از بازگویی افکار مبسوط و آرا و نظرات فیلسوفان و دانشمندان خودداری شد. این نکته هم گفتنی است که این بحث‌ها به صورت یک سلسله مقالات، در مجله سروش به چاپ رسیده است. اینک که مباحث یادشده یک جا منتشر می شود امید است که به عنوان گامی، هر چند کوتاه، در راه نشان دادن مسائل بنیادی و زیربنایی اسلام دانسته شود. به لطف پروردگار این کتاب تاکنون به زبان‌های انگلیسی، فرانسه، عربی، اسپانیولی، آلمانی، آلبانی، روسی، سواحلی، پرتغالی، اردو، هندی، مالایو، تایلندی و سینهای ترجمه شده است.

سیدمجتبی موسوی لاری

فهرست

پیشگفتار ۱

بحثی درباره شناخت خداوند ۵

درس اول - سیر اعتقادات در بستر زمان ۷

درس دوم - ندای خداجویی از عمق وجود ۱۷

درس سوم - خدا و منطق تجربی ۳۱

درس چهارم - عقیده به موجود نادیده منحصر به خدا نیست ۴۳

درس پنجم - جلوه‌های خدا در طبیعت ۵۷

ظرافت کاری‌های طبیعت ۷۵

درس ششم - جهان نیازمند بی‌نیاز است ۸۱

بی‌نیازی مبدأ هستی از علت ۸۵

درس هفتم - پیگیری تسلسل علل ۹۳

پاسخ علم به ازلیت جهان ۹۶

درس هشتم - فریبکاری با کالای علم ۱۰۳

انگیزه‌های انکار و ناباوری ۱۰۷

صفات و ویژگی‌های آفریدگار ۱۲۳

درس نهم - قرآن چگونه خدا را معرفی می‌کند؟ ۱۲۵

درس دهم - شرایط معبود ایده‌آل ۱۳۵

نیایش، عالی‌ترین واکنش سیاسگزاری انسان ۱۴۱

درس یازدهم - مقایسه با صفات او ممنوع ۱۴۷

یکتایی خداوند ۱۵۲

درس دوازدهم - توانایی بی‌پایان خداوند ۱۶۱

درس سیزدهم - دانش بی‌کران خداوند ۱۶۹

عدل گسترده خداوند ۱۷۷

درس چهاردهم - دیدگاه‌های موجود درباره عدل ۱۷۹

درس پانزدهم - تحلیلی از ضایعات و نارسایی‌ها ۱۸۷

درس شانزدهم - رنج‌ها عامل بیداری و تحرکند ۱۹۷

درس هفدهم - ترسیمی از چهره‌های نابرابر ۲۰۵

ارزیابی مسئله جبر و اختیار ۲۱۵

درس هجدهم - نگاهی به اصل موضوع ۲۱۷

مکتب جبر ۲۲۰

درس نوزدهم - مکتب اختیار ۲۳۳

مکتب اعتدال ۲۳۹

قضا و قدر ۲۵۱

درس بیستم - قالب‌های اراده و مشیت خدا ۲۵۳

درس بیست و یکم - تفسیر نارسا از قضا و قدر ۲۶۵

بحثی دربارهٔ رسالت انبیاء ۲۷۵

درس بیست و دوم - آغاز بحث نبوت ۲۷۷

درس بیست و سوم - مقام قانونگذاری شایسته کیست؟ ۲۸۹

درس بیست و چهارم - نظام غنی و مکتب پریار ۳۰۱

قانون بشری ضمانت اجرا ندارد ۳۰۵

درس بیست و پنجم - معجزه: یک سند گویا ۳۰۹

انکار و نفی براساس غرور ۳۱۲

درس بیست و ششم - پاسخ انبیاء به درخواست بی منطق مشرکان ۳۱۷

یک تحلیل نارسا ۳۲۲

انسان کامل از دیدگاه علی (علیه السلام) ۳۲۴

درس بیست و هفتم - وحی چیست؟ ۳۲۹

وحی در قرآن ۳۳۵

درس بیست و هشتم - فرق انبیاء با نواع و دانشمندان ۳۳۹

درس بیست و نهم - ابعاد مصونیت انبیاء «عصمت» ۳۴۵

عصمت نفی اختیار نمی کند ۳۵۳

رسالت نهایی ۳۶۱

درس سی ام - درخشش پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) ۳۶۳

درس سی و یکم - آغاز بعثت ۳۷۳

تاکتیک مبارزات دشمن ۳۸۱

درس سی و دوم - آغاز هجرت ۳۸۵

پاسخ به مخالفان ۳۹۲

درس سی و سوم - قرآن را بهتر بشناسیم ۳۹۹

- ۴۰۴ غنای فوق‌العاده قرآن
- ۴۱۱ درس سی و چهارم - درخواست قرآن برای معارضه رویاروی ...
- ۴۱۳ قرآن شرایط مبارزه را تسهیل می‌کند
- ۴۲۳ درس سی و پنجم - رابطه قرآن با دانش نو (۱)
- ۴۳۵ درس سی و ششم - رابطه قرآن با دانش نو (۲)
- ۴۴۹ درس سی و هفتم - پیش‌بینی شکست یک قدرت بزرگ
- ۴۵۳ پیش‌بینی رویدادهای دیگر
- ۴۵۹ درس سی و هشتم - چشم‌انداز وحدت در انبوه مباحث قرآن ...
- ۴۶۷ درس سی و نهم - پایان‌ناپذیری ابعاد قرآن
- ۴۷۵ تداوم نفوذ و گیرایی قرآن
- ۴۸۱ درس چهلم - مزده مسیح علیه السلام به رسالت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم ...
- ۴۹۱ درس چهل و یکم - رمز خاتمیت
- ۴۹۵ قرآن رسالت انبیاء را تأیید می‌کند
- ۵۰۱ درس چهل و دوم - پاسخ به ماده‌گرایان

فهرست

- پیشگفتار ۱
- بحثی درباره مسئله معاد ۵
- درس چهل و سوم - تصویر مرگ در دو چهره مختلف ۷
- هراس از مرگ ۱۰
- درس چهل و چهارم - دو بینش در قلمرو لذات این جهان ۱۹
- کارایی ایمان ۲۱
- یک مزیت انحصاری ۲۷
- درس چهل و پنجم - رستاخیز یک بعد از حکمت جامع خداوند است ۳۱
- درس چهل و ششم - رستاخیز بعد دیگری از تجلی عدل الهی است ۴۳
- نظم فراگیر و عمومی ۴۷
- مکافات عمل ۴۹
- درس چهل و هفتم - در ضرورت رستاخیز فطرت هم الهام بخش ماست ۵۵
- رستاخیز و الهام درونی ۵۹
- در آرزوی جاودانگی ۶۱
- درس چهل و هشتم - علم برای درک معاد افق جدیدی را گشود ۶۹
- منطق جاودانه قرآن ۷۳

درس چهل و نهم - این هم تجسم رستاخیز در دنیای ما.....	۷۹
حیات؛ یک حقیقت مرموز.....	۸۲
تحولات جنین.....	۸۷
ابعاد بهت‌انگیز هستی.....	۹۱
درس پنجاهم - مرگ پایان زندگی نیست.....	۹۷
اندیشه ماده‌گرایان.....	۱۰۱
ویژگی‌های ادراکات.....	۱۰۵
وحدت شخصیت.....	۱۰۸
درس پنجاه و یکم - فرمانروایی روح.....	۱۱۳
مخزن تصویرهای عظیم ذهنی.....	۱۱۶
بستر خاطرها.....	۱۱۹
تجزیه ناپذیری افعال روح.....	۱۲۴
درس پنجاه و دوم - تجربیات هم راهگشاست (۱).....	۱۲۷
درس پنجاه و سوم - تجربیات هم راهگشاست (۲).....	۱۳۹
درس پنجاه و چهارم - لحظه پایانی همه چیز فرامی‌رسد.....	۱۴۹
دو نفخه در رستاخیز.....	۱۵۴
درس پنجاه و پنجم - انسان با دو بعد خود به صحنه رستاخیز می‌آید.....	۱۵۹
داستانی از قرآن.....	۱۶۳
ظرفیت محدود زمین.....	۱۷۴
کمیود مواد و انبوه انسان‌ها.....	۱۷۶
شبهه کل و مأکول.....	۱۷۷
درس پنجاه و ششم - ویژگی‌های منزلت موعود.....	۱۸۳
مزیت‌های گوناگون.....	۱۸۴
جایگاه امن و سلامت.....	۱۸۷

عذاب وحشتناک و عقاب شکننده	۱۸۹
هراس از اعمال خویش	۱۹۴
فسخ رابطه‌ها	۱۹۸
دیدگاه‌های صاحب‌نظران	۲۰۱
درس پنجاه و هفتم - چگونه لغزش‌هایمان را جبران کنیم؟	۲۰۵
توبه به انسان امتیاز می‌بخشد	۲۱۰
درس پنجاه و هشتم - موقعیت انسان در قرارگاه برزخ	۲۱۵
موقعیت دردناک ناپاکان	۲۲۰
درس پنجاه و نهم - کردارها را با چه مقیاسی می‌سنجند؟	۲۳۵
ملاک ارزش عمل	۲۴۰
درس شصتم - صادق‌ترین گواهان ماجراها را بازگو می‌کنند	۲۴۹
گواه دندان شکن	۲۵۲
درس شصت و یکم - اعمال ما در رستاخیز جان می‌گیرند	۲۵۷
نسبیت زمان	۲۶۱
تصویری از دو صحنه نابرابر	۲۶۵
درس شصت و دوم - مشکل خلود را چگونه حل کنیم؟	۲۶۹
نقش بازدارنده عامل دینی	۲۷۲
رابطه عمل با کفیر	۲۷۵

بحثی درباره مسئله امامت و ولایت

درس شصت و سوم - جایگاه رهبری در اسلام	۲۹۱
موضع رسول خدا ﷺ در قبال آینده اسلام	۳۰۱
درس شصت و چهارم - اعلام زعامت علی علیه السلام از سوی پیامبر ﷺ	۳۰۷
اعتراض علی علیه السلام به تصمیم صحابه	۳۲۵

درس شصت و پنجم - ارزیابی موقعیت علی علیه السلام در دیگر سخنان پیامبر صلی الله علیه و آله	۳۳۱
درس شصت و ششم - تبیین رابطه قرآن و عترت	۳۴۹
موضع گیری های غیر مسئولانه اصحاب	۳۵۷
درس شصت و هفتم - آیا قرآن به اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله تضمین می دهد؟	۳۶۹
شکل گیری نظام خلافت در سقیفه	۳۷۷
درس شصت و هشتم - توسل به معیارهای کم ارزش	۳۸۷
پاسخ به یک اشکال	۴۰۱
درس شصت و نهم - تشیع در بستر تاریخ	۴۰۹
درس هفتادم - سیمای واقعی اولوالامر	۴۲۱
درس هفتاد و یکم - نگاهیان مرزهای شریعت و کشور	۴۴۱
امامت یک ضرورت عقلی است	۴۴۹
درس هفتاد و دوم - چه کسانی بر تفسیر قوانین الهی توانایی دارند؟	۴۵۹
امامت و هدایت باطنی انسان ها	۴۶۹
درس هفتاد و سوم - عصمت امام و ضرورت باور به آن	۴۷۹
درس هفتاد و چهارم - این هم تأیید از کتاب و سنت	۴۹۱
درس هفتاد و پنجم - جامعیت امام در ارکان معارف اسلامی	۵۰۳
درس هفتاد و ششم - دانش امام از چه منابعی سرچشمه می گیرد؟	۵۱۳
درس هفتاد و هفتم - سخنی درباره غیب و شهود	۵۲۵
درس هفتاد و هشتم - آیا امام می تواند با جهان غیب ارتباط بگیرد؟	۵۳۹
درس هفتاد و نهم - شیوه انتخاب امام و رهبر	۵۵۷
مسئله افضلیت امام	۵۷۵